

Перспективи післявоєнного відновлення економіки України: реалії сьогодення

*Орел Юрій Леонідович¹, Прочан Анна Олександрівна²,
Нестеренко Олена Петрівна³*

Опубліковано
01.05.2024

Секція
Економіка

УДК
338.14

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11096562>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. На сьогоднішній день Україна стоїть перед завданнями післявоєнної відбудови через російську агресію. Процес відновлення економіки, інфраструктури та соціально-економічного розвитку є надзвичайно важливим та актуальним. Метою статті є аналіз основних завдань та викликів, які можуть виникнути у процесі післявоєнної відбудови української економіки. Під час дослідження було визначено ключові аспекти, що впливають на соціально-економічний розвиток країни після війни, визначення стратегічних завдань та можливих шляхів подолання цих викликів. Окреслено головні етапи процесу відновлення економіки в Україні після війни, до яких було віднесено оцінку поточного стану та функціонування окремих секторів економіки, виявлення проблем, що гальмують їхній розвиток, розробку тактики реструктуризації цих секторів. Проаналізовано основні напрямки післявоєнної відбудови економіки України. Відновлення економіки України вимагає комплексних заходів на всіх рівнях, включаючи реформу структури виробництва, залучення інвестицій, розвиток високотехнологічних галузей тощо. Глобалізація та міжнародне співробітництво важливі для успішного відновлення економіки України, але необхідно зберегти національні інтереси та унікальність країни. Було також встановлено, що серед основних напрямів відновлення економіки є реалізація фінансових проєктів, спираючись на іноземний досвід. Відновлення та розвиток України ґрунтуються також на можливості повної інтеграції в Європейський союз як повноправного члена. Основними напрямками стратегії є цифровізація та «зелений курс», спрямований на декарбонізацію економіки та запобігання негативним кліматичним змінам. Вивчення даної проблематики потребувало використання методів порівняння, аналізу, узагальнення та порівняння. Як результат цього дослідження, було здійснено узагальнення впливу війни на соціально-економічні процеси в Україні, загальний стан

¹ кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління персоналом та підприємництва, Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління», Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, майдан Свободи, 4, <http://orcid.org/0000-0003-1419-9842>

² кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та туризму, Хортицька національна академія, м. Запоріжжя, Наукове містечко, 59, <https://orcid.org/0000-0002-5059-0382>

³ доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки, економічний факультет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, вул. Володимирська, 64/13, <https://orcid.org/0000-0003-0886-8173>

національної економіки і визначено сутність процесу післявоєнного відновлення економічної системи. Було акцентовано увагу на те, що успіх у післявоєнній відбудові полягає в пошуку оптимальних рішень та стратегій, які здатні забезпечити сталий і стабільний розвиток України в майбутньому.

Ключові слова: перспективи відновлення, міжнародна допомога, економічний розвиток, післявоєнна відбудова, сталий розвиток, трансформація економіки.

Post-war reconstruction of the economy of Ukraine: tasks and challenges

Annotation. Today, Ukraine faces the task of post-war reconstruction due to Russian aggression. The process of restoring the economy, infrastructure and socio-economic development is extremely important and urgent. The purpose of the article was to analyze the main tasks and challenges that may arise in the process of post-war reconstruction of the Ukrainian economy after the war. The key aspects affecting the socio-economic development of the country after the war and the definition of strategic tasks and possible ways to overcome these challenges were determined. The main stages of the process of economic recovery in Ukraine after the war are outlined, which included the assessment of the current state and functioning of individual sectors of the economy, the identification of problems inhibiting their development, and the development of tactics for the restructuring of these sectors. The main directions of the post-war reconstruction of Ukraine's economy are analyzed. The recovery of Ukraine's economy requires comprehensive measures at all levels, including the reform of the production structure, investment attraction, development of high-tech industries, and the fight against corruption. Globalization and international cooperation are important for the successful recovery of Ukraine's economy, but it is necessary to preserve the country's national interests and uniqueness. It was also established that the main directions of economic recovery are the implementation of financial projects based on foreign experience. The restoration and development of Ukraine is also based on the possibility of full integration into the European Union as a full member. The main directions of the strategy are digitization and the green course aimed at decarbonizing the economy and preventing negative climate changes. The study of this problem required the use of methods of comparison, analysis, generalization and comparison. As a result of this study, a generalization of the impact of the war on social and economic processes in Ukraine, the general state of the national economy, and the essence of the process of post-war restoration of the economic system was made. Attention was focused on the fact that success in post-war reconstruction lies in finding optimal solutions and strategies that will ensure sustainable and stable development of Ukraine in the future.

Keywords: recovery prospects, international aid, economic development, post-war reconstruction, sustainable development, economic transformation.

Вступ

Поточна економічна ситуація в Україні вимагає реалізації широкого комплексу системних змін у вітчизняній економічній системі з метою досягнення якісного і кількісного росту національної економіки. Економічний розвиток виступає як важливий фактор для зміцнення державної самостійності, національної самоідентифікації і національного єднання. Вже зараз в Україні спостерігається поступова відбудова пошкоджених або зруйнованих російською армією міст та об'єктів. Відновлюється робота магазинів, офісів та підприємств. Ці заходи є реакцією на невідкладні і локальні потреби та завдання відбудови. Після завершення війни розпочнеться повномасштабне відновлення економіки України як на національному рівні, так і на рівні окремих

регіонів, галузей та підприємств. Тому аналіз основних задач та викликів цього процесу є актуальним та досить важливим завданням.

Багато вітчизняних дослідників активно вивчають питання відновлення економіки України після війни, а також відбудови та підтримки кожного з секторів національної економічної системи з метою стимулювання їх розвитку у майбутньому. Д. Сичук та Ю. Єжилей акцентували увагу на ролі споживчої кооперації у післявоєнній відбудові України. На думку авторів, вона може бути ефективним інструментом для зміцнення економіки, розвитку малих і середніх підприємств, а також забезпечення соціальної захищеності населення [10].

О. Охріменко та Р. Попов провели моніторинг наявних інвестиційних джерел та механізмів післявоєнної відбудови України. На їхню думку, забезпечення адекватного фінансування для впровадження проєктів та дотримання принципів прозорості, відкритості, ефективності та боротьби з корупцією під час процесу відновлення після війни в Україні може сприяти створенню нової, інноваційної економіки протягом 10–12 років [8].

На думку А. Завербного та М. Паращич фундаментом для стратегії відбудови української економіки у післявоєнний період мають стати такі напрями, як запуск нових виробництв, державна підтримка виходу на зовнішні ринки, виробництво воєнної продукції. Підвищення оптимального обороту грошових ресурсів у національній економіці та розширення числа конкурентоздатних компаній може сприяти зменшенню загроз валютної кризи та запобіганню початку інфляційних процесів [5].

Проблеми післявоєнної відбудови України розглянули також О. Писарчук, Ю. Орел та Ю. Єжелій. У своєму дослідженні автори акцентували увагу на актуальності вивчення успішних прикладів з міжнародного досвіду, а також на важливості ролі грантів, надаваних в рамках міжнародної технічної допомоги для відновлення вітчизняної економіки [9].

І. Хмарська та інші науковці, проаналізувавши особливості післявоєнного відновлення економіки України, визначили, що економіка України переживає надзвичайно складний період. Це виражається у великому занепаді реального ВВП, швидкому зростанні інфляції та сповільненні бізнес-активності, серед інших показників. Одним з найважливіших завдань для українських органів влади та бізнесу є співпраця для розробки оптимальної стратегії і тактики відновлення економічної системи після війни [12].

І. Дорош вважає, що під час розробки стратегічних напрямків відновлення економіки України після війни, важливо брати до уваги досвід інших країн, але не менш важливо враховувати особливості та унікальність України. Тож, слід враховувати досвід інших країн, які стикнулися з аналогічними викликами, але приймати рішення, ураховуючи особливості ситуації та потреби українського суспільства [4].

М. Хацер, у свою чергу, присвятив власне дослідження формуванню нових наукових рішень щодо ідентифікації ключових, соціально-економічних викликів для України у воєнний та поствоєнний період. Автор також зазначив, що російська військова агресія та терористичні атаки проти цивільного населення України з боку російської армії породжують нові соціально-економічні виклики, які в основному мають негативний вплив на систему країни, і ці виклики будуть відчуватися навіть у поствоєнний період [14].

А. Яшина та В. Вишневіська акцентували увагу на тому, що ключовим середньостроковим завданням програми відбудови економіки України має стати відновлення та технологічне оновлення виробничого потенціалу. Відновлення секторів виробництва з високою доданою вартістю буде створювати надійну підставу для

стійкого економічного розвитку та сприятиме зростанню національних заощаджень і внутрішніх інвестицій [13].

Ю. Головня та інші науковці у своєму дослідженні зазначили, що запорукою стабільності національної економіки та здатності ефективно протистояти агресору в умовах війни є ефективний та сталий розвиток інфраструктури. Тому, необхідним інструментом для фахівців економічного сектора є проектне фінансування [2].

В той же час, незважаючи на значну кількість досліджень, питання післявоєнної відбудови української економіки залишається відкритим та потребує подальших досліджень та аналізу.

Відповідно, *метою даної статті* є аналіз основних завдань та викликів, які можуть виникнути у процесі післявоєнної відбудови української економіки.

Завдання статті: (1) визначення економічної моделі післявоєнного відновлення країни; (2) визначення найбільш перспективних галузей для відновлення економіки України; (3) запропонувати основні напрямки реформування вітчизняної економіки.

Матеріали та методи

Під час дослідження задач та викликів процесу післявоєнної відбудови економіки України були використані методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Метод аналізу був використаний для розгляду поточного стану економіки України, визначення її слабких і сильних сторін, а також ідентифікації основних проблем. За допомогою методу синтезу було об'єднано різні аспекти післявоєнної відбудови в єдину стратегію та план дій. Метод порівняння дозволив аналізувати досвід інших країн, а за допомогою методу узагальнення було систематизовано результати дослідження та сформульовано висновки.

Результати

Першим і найважливішим кроком у відновленні української економіки після війни повинні бути надійні зобов'язання щодо забезпечення безпеки та запобігання подальшим військовим конфліктам на території України. Важливо забезпечити стійкий фундамент безпеки, який є першорядним завданням у процесі відновлення країни після війни. Такі гарантії безпеки мають надаватися як міжнародним співтовариством, так і самою Україною [3].

При оцінці розмірів завданих збитків у всіх галузях економіки та у сфері соціально-житлового будівництва, важливо приділити особливу увагу тим регіонам, які до виникнення конфлікту мали найвищу частку у загальному обсязі експорту товарів (рис. 1.):

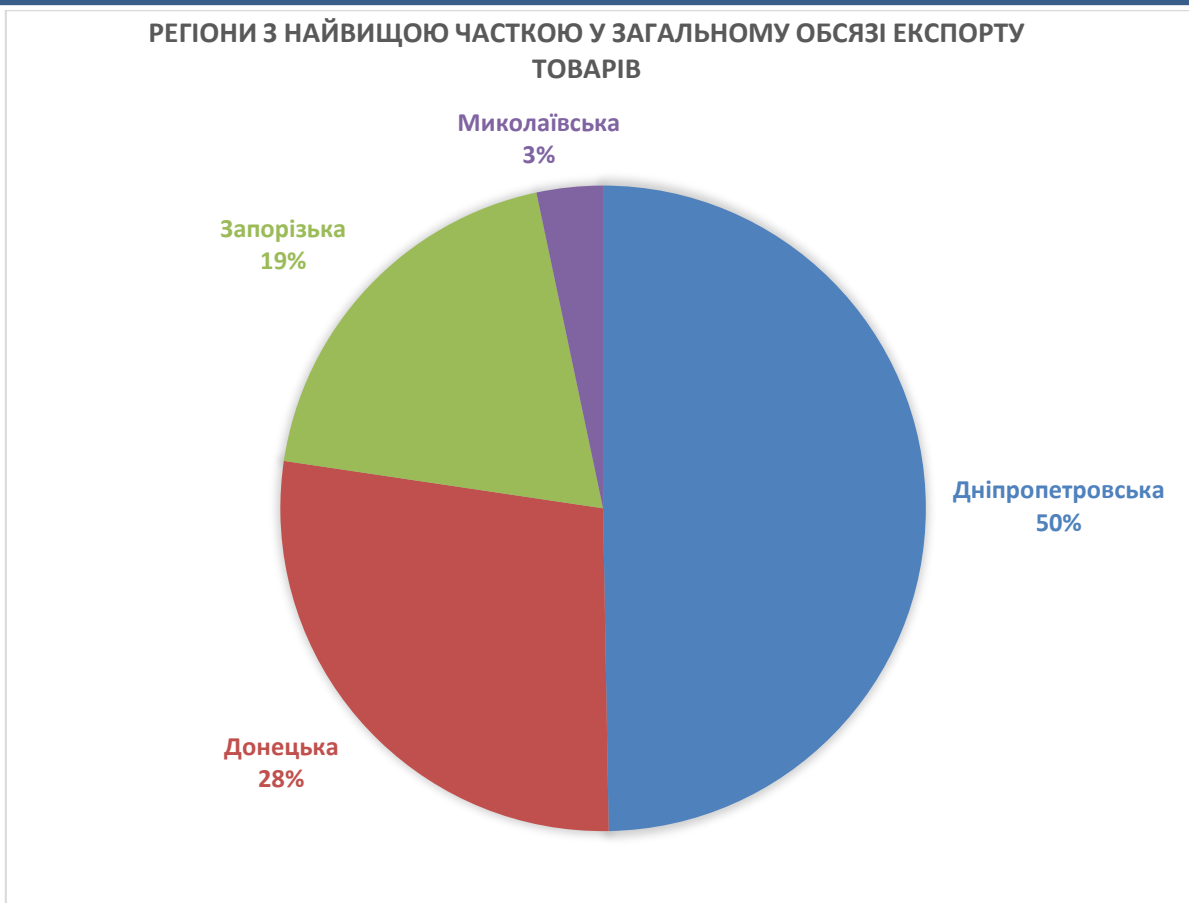

Рис. 1. Регіони з найвищою часткою у загальному обсязі експорту товарів до війни

Джерело: розроблено авторами на основі аналізу джерела [11].

Також слід акцентувати увагу на тих секторах економіки, які до початку воєнного конфлікту забезпечували значну частку доходів країни. Серед них:

- сільське господарство (38% від загального обсягу експорту товарів);
- металургійна галузь (30%);
- транспортні послуги (40% від загального обсягу експорту послуг);
- сфера інформаційних технологій (29%);
- послуги сфери бізнесу (11%) [11].

Відновлення економіки у післявоєнний період вимагає розробки стратегій, необхідних для відродження та подальшого розвитку кожного конкретного регіону. Це включає в себе створення умов для повернення населення, забезпечення його гідними умовами для існування, вирішення соціальних проблем, що виникли внаслідок війни, відбудову об'єктів критичної та цивільної інфраструктури та її інтеграцію з іншими регіонами країни, а також розробку механізмів забезпечення джерел відновлення.

Отже, одним із питань, що постає перед місцевою владою, є створення ефективної системи моніторингу для різних категорій осіб, які переселяються в нові громади на різний термін:

- транзитні особи, які проживають у нових громадах лише на короткий період - від кількох днів до кількох місяців;
- групи тимчасового перебування, які планують проживати на території громади від кількох місяців до одного року;
- переселенці, які орієнтовані на постійну зміну місця проживання, включаючи релокацію свого бізнесу [5].

Ці дії спрямовані на впорядкування інтеграції нових жителів та бізнесів у місцеві громади та підтримку стабільного відновлення регіональної економіки.

Під час відновлення української економіки після війни необхідно здійснити трансформацію, зробивши її більш розумною. Сировинна та низько технологічна модель повинна бути замінена на таку, що передбачає використання високих технологій та інновацій. Важливо підкреслити, що не можна у післявоєнний період погодитися лише на експорт сировини та використання застарілих технологій. Збереження експорту високих технологій на рівні 3-5% є недостатнім, оскільки така ситуація призведе до нездатності вітчизняної економіки функціонувати та конкурувати.

Процес відновлення економіки має бути комплексним та добре зорієнтованим. Це включає в себе наступні етапи (рис. 2):

Рис. 2. Етапи процесу відновлення економіки в Україні після війни

Джерело: власна розробка авторів.

Один з ключових аспектів післявоєнного відновлення полягає в тому, що необхідно знайти модель, яка вирішує одночасно численні гуманітарні проблеми, відновлює інфраструктуру, що постраждала від масового руйнування, і забезпечує пошук нових джерел фінансових та матеріальних ресурсів, їх ефективний розподіл.

Російська військова агресія породила ряд викликів для соціально-економічної системи України. Ці виклики впливають на всі рівні її функціонування, включаючи державні інституції та окремі домашні господарства [13]. Це вимагає ідентифікації таких викликів і розробки рекомендацій щодо зменшення їх негативного впливу на національну економіку, її складові, а також соціальну сферу країни.

Суттєвим викликом для України під час переходу до поствоєнної трансформації є вплив умов глобалізації. У перехідний період після проголошення незалежності Україна вже мала цей інструмент як можливість для перебудови економіки на ринкові засади. Однак через певні фактори країна втратила цю можливість.

У цьому контексті важливо враховувати досвід післявоєнної Німеччини, яка, незважаючи на великі збитки та низький стартовий рівень через наслідки війни, змогла відновити свою економіку завдяки потужній макрофінансовій допомозі, зокрема, за Планом Маршалла, яка склала 15 мільярдів доларів. Вона розробила програму дій, яка дозволила відновити економіку [6].

Саме завдяки Плану Маршалла, у період з 1947 по 1952 роки, країнам Європи вдалося досягти повного відновлення економіки. Цей успіх проілюстрований наступними фактами:

- ВВП європейських країн зріс на 32,8%, з 119 мільярдів у 1947 році до 159 мільярдів у 1951 році;
- промислове виробництво зросло на 40% порівняно з довоєнним рівнем;
- обсяг сільськогосподарської продукції збільшився на 11% у 1953 році;
- обсяги європейської зовнішньої торгівлі зросли на 40% [1, с. 17].

Незважаючи на різницю в ролях та позиціях між Німеччиною тоді і Україною зараз в контексті конфлікту, досвід економічної кризи та шляхи її подолання можуть бути корисними для української економіки.

В цілому, приклади країн, які пройшли через процес післявоєнної відбудови, показують, що не існує єдиного універсального методу для відновлення економіки після війни. Кожна країна має свої унікальні економічні, геополітичні і культурні особливості, і відновлення варіюється в залежності від цих факторів. Однак, незважаючи на ці різниці, існують загальні стратегії, які використовуються у багатьох країнах для успішної післявоєнної відбудови економіки:

- 1) державне антикризове регулювання, яке допомагає активізувати процеси відновлення національного виробництва;
- 2) лібералізація економіки, яка сприяє відкриттю ринків та залученню іноземних інвестицій;
- 3) розвиток високотехнологічних галузей економіки для створення інновацій та підвищення конкурентоспроможності;
- 4) створення експортно-орієнтованої економіки для розвитку зовнішньої торгівлі та збільшення обсягів експорту;
- 5) залучення значних зовнішніх фінансових ресурсів для підтримки процесу відновлення [1, с. 19].

Отже, узагальнюючи досвід багатьох країн, які у різні роки стикалися з проблемами повоєнного відновлення, основними напрямками відбудови української економіки можуть бути наступні (рис. 3):

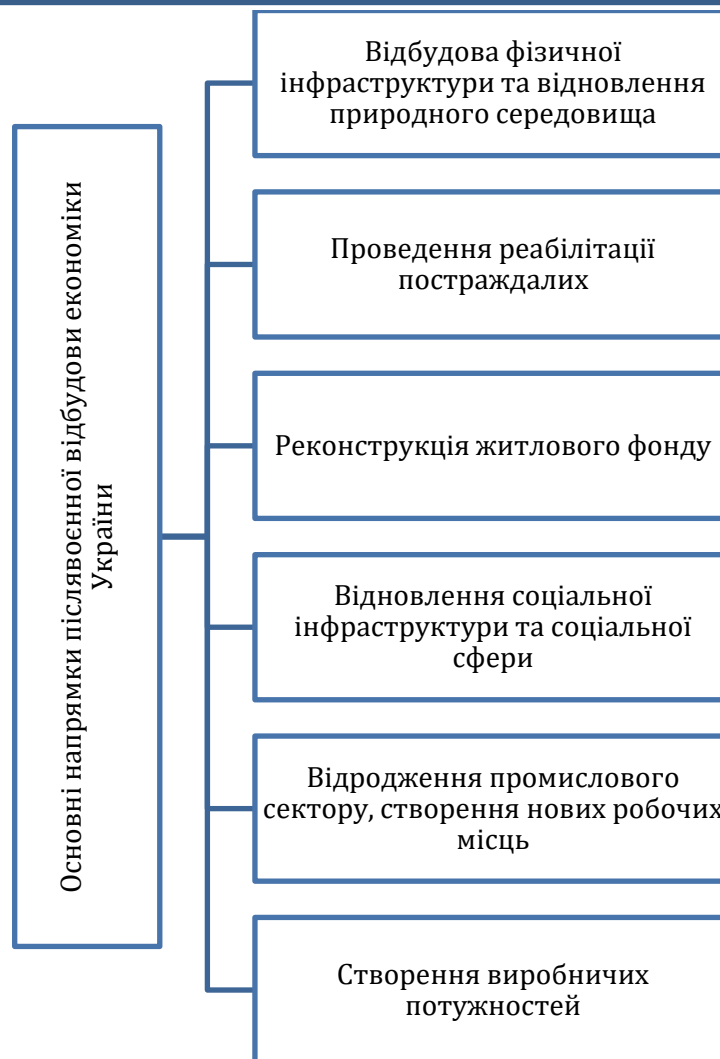

Рис. 3. Основні напрямки післявоєнної відбудови економіки України

Джерело: розроблено авторами на основі аналізу джерела [3].

Відновлення та розвиток України ґрунтуються також на можливості повної інтеграції в Європейський союз як повноправного члена та на зміцненні співпраці з країнами Групи G7. Останні не лише слугують прикладом для впровадження передових процесів відновлення, але також можуть стати важливими донорами проєктів відбудови. Основними напрямками стратегії є цифровізація та зелений курс, спрямований на декарбонізацію економіки та запобігання негативним кліматичним змінам [8].

В офіційній Концепції економічного відновлення України основною ідеєю перетворення української економіки є проведення екологічної модернізації відповідно до Європейського Зеленого Курсу. З цієї причини всі нові промислові споруди в галузях, таких як металургія, харчова переробка та енергетика, будуть будуватися з дотриманням принципів «зеленої» економіки, що передбачає мінімальний викид вуглецю та обмежену залежність від викопного палива. Для цього передбачається значний фінансовий внесок з боку західних партнерів України для розвитку «зелених» технологій [14, с. 32]. Водночас, поки що невідомо, яким чином будуть враховані кліматичні вимоги у відбудові існуючих українських підприємств, які ще до початку російської агресії, відзначалися великими викидами парникових газів, забрудненням навколишнього середовища та накопиченням значної кількості відходів.

Під час відновлення економіки України необхідно знайти перехідні механізми, які дозволять врахувати концепцію «зеленої» економіки, з метою досягнення цілей сталого розвитку. Одним з таких способів може бути використання кліматичних інвестицій, спрямованих на забезпечення гармонійних відносин між людиною та природою, зокрема, щодо створення «зелених» робочих місць у всьому світі, включаючи Україну, в процесі відбудови після війни. Важливо при цьому уникати надходження до України так званих «брудних інвестицій», особливо з екологічного погляду, оскільки країна потребує створення робочих місць для безробітних та інвестицій у впровадження екологічних інноваційних проєктів, а не забруднення навколишнього середовища [14].

Важливим елементом у післявоєнній відбудові економіки України може бути споживча кооперація. Враховуючи потребу в значній фінансовій підтримці для відновлення та розвитку економіки України після війни, споживча кооперація може застосувати наступні рекомендації для ефективного використання міжнародної допомоги від інших країн [16]:

- 1) розробити проєкти, які мають конкретний економічний та соціальний вплив (важливо створити дієві бізнес-плани та інвестиційні пропозиції);
- 2) залучити іноземних інвесторів та підприємців;
- 3) розробити план використання міжнародної допомоги та забезпечити його ефективне виконання;
- 4) використовувати мережу міжнародних контактів та партнерств;
- 5) забезпечити відкрите спілкування та звітність перед міжнародними партнерами.

Споживча кооперація може активно сприяти у підготовці та проведенні інвестиційних форумів та бізнес-місій, що сприяють залученню іноземних інвестицій та підприємців [9].

Внаслідок бойових дій на території України виникла ще одна серйозна проблема, пов'язана зі знелюдненням сільських територій, яку можна вирішити завдяки розвитку сільськогосподарської кооперації. Це стає особливо актуальним через зростання попиту на якісні екологічно чисті продукти на світовому ринку, що може стати перспективою для сталого розвитку українського сільського господарства.

На сьогоднішній день лише великі українські аграрні компанії можуть конкурувати на світовому ринку з міжнародними аграрними фірмами. Досвід показує, що створення розгалуженої мережі кооперативних організацій одночасно вирішує багато соціально-економічних проблем. Позитивний суспільний, економічний і соціальний вплив від впровадження сільськогосподарської кооперації свідчить про необхідність розгляду шляхів її впровадження в Україні [8].

Важливе значення для відбудови післявоєнної економіки України має також аналіз розвитку проєктного фінансування, включаючи вивчення його сутності, принципів впровадження та адаптації світового досвіду до українських реалій. Міжнародний досвід у фінансуванні та реалізації інвестиційних проєктів вказує на високий рівень ризику у цій сфері порівняно з іншими видами підприємництва. Це пояснюється тривалим життєвим циклом інвестиційних проєктів та невизначеністю щодо майбутніх результатів. Україна, в умовах економічних трансформацій та перебудови відносин, потребує впровадження фінансування інвестиційних проєктів, які сприятимуть відновленню та оновленню економічного та виробничого потенціалу країни [2].

Головний акцент після перемоги має бути зроблений на:

- потребі внесення основного та обігового капіталу;
- використанні новітніх технологій та управлінських інновацій, які сприятимуть створенню нових підприємств.

Саме тому при розробці плану відновлення та реформування економіки України велика увага має бути приділена ефективній кредитній політиці та стимулюванню приватних інвестицій. Ці заходи сприятимуть збільшенню кількості робочих місць для громадян України, включаючи тих, хто планує повернутися додому після перемоги з інших регіонів або з-за кордону, а також демобілізованих військовослужбовців.

Потенційними джерелами післявоєнної відбудови України можуть бути наступні:

- централізована урядова підтримка постраждалих регіонів;
- міжнародна технічна допомога, в першу чергу, у формі грантів тощо;
- репарації;
- приватні інвестиції;
- фінансова допомога у формі пільгових кредитних ліній з боку міжнародних фінансових інститутів – Світовий банк (СБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) тощо [8].

Під час відновлювального періоду в різних регіонах України виникне потреба у робочій силі для подолання наслідків збройної агресії та відбудови інфраструктури, підприємств, житлового фонду тощо. Це, в свою чергу, призведе до потреби у внутрішньому переміщенні працівників. В такому контексті, вже сьогодні необхідно проводити структурні зміни в економіці, що передбачають реорганізацію ринку праці на новій основі. Ринок праці має бути різновекторним і спрямовуватися як на внутрішні, так і на зовнішні сегменти.

Важливими рішенням на державному рівні для зменшення впливу негативних наслідків війни на ринок праці в Україні є створення спільних ініціатив з міжнародними та іноземними донорами для підтримки зайнятості в Україні, включаючи збільшення кількості українських фахівців, які працюють онлайн на ринках розвинутих країн (наприклад, аутсорсинг або фріланс), розробка національних програм для підтримки підприємницьких ініціатив громадян України та впровадження загальнодержавних навчальних програм для перенавчання безробітних на важливі спеціальності, необхідні для країни [15].

Розробка і успішна реалізація стратегій відновлення України після війни потребують наукового аналізу та практичного врахування проблем і особливостей економічного розвитку, які сформувалися до війни і загострилися під час неї. До таких проблем можна віднести:

- 1) викривлена структура виробництва та експорту, де переважають низькотехнологічні та сировинні галузі;
- 2) використання ресурсо- та енергозатратних моделей виробництва й споживання;
- 3) концентрація власності та відсутність сильного конкурентного середовища;
- 4) відсутність ефективних механізмів для формування капіталу та приваблення інвестицій;
- 5) масова міграція населення, особливо молодого покоління;
- 6) територіальні розбалансованості в соціально-економічному розвитку, зокрема відсутність стратегій розвитку сільських територій [7, с. 49].

Розв'язання цих проблем шляхом впровадження системних реформ і зміни моделі економічного розвитку є важливим завданням для збереження і розвитку України.

До головних реформ в післявоєнній економіці України варто віднести:

- перебудову структури економіки;

- реформування механізмів регулювання МСБ;
- реформування ринку праці;
- реформа управління державною власністю;
- реформа правоохоронних органів;
- реформа ринків;
- імплементація економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [12].

На жаль, війна призводить до значного руйнування економічного потенціалу України. В сучасних умовах, коли має місце активна глобалізація у світовому масштабі, Україна втрачає людський капітал, важливі ресурси, об'єкти інфраструктури, зменшуються фінансові можливості, знижується конкурентоспроможність підприємств тощо. Відновлення та глобальна перебудова вітчизняної економіки постають основними завданнями на післявоєнний період. За таких умов, сучасну ситуацію слід розглядати, в першу чергу, в контексті пошуку нових можливостей для економічного розвитку країни у світовому масштабі, імпортно-експортного переспрямування на нові ринки, пошуку надійних союзників та торгових партнерів, пошуку нових сфер розвитку вітчизняної економіки, з поступовим переходом від експорту сировини та необробленої сільськогосподарської продукції – до створення додаткової вартості та запровадження високо технологічного інноваційного виробництва, з акцентом на максимальне використання наявного географічного та природно-кліматичного потенціалу.

Висновки

В рамках проведення цього дослідження було здійснено узагальнення негативного впливу війни на соціально-економічні процеси в Україні, проаналізовано загальний стан національної економіки і визначено сутність та зміст заходів повоєнного відновлення. Обґрунтовано, що зараз Україна зіштовхується зі значним спектром соціально-економічних проблем, і ці проблеми залишаються актуальними і в період післявоєнного відновлення. Отже, необхідно ідентифікувати ці виклики та розробити стратегії для їх подолання, з метою зменшення негативного впливу на соціально-економічні процеси в країні.

Відновлення економіки України вимагає комплексних заходів на всіх рівнях, включаючи реформу структури виробництва, залучення інвестицій, розвиток високотехнологічних галузей тощо. В дослідженні було акцентовано увагу на тому, що успіх у післявоєнній відбудові полягає в пошуку оптимальних рішень та стратегій, які здатні забезпечити сталий і стабільний розвиток України в майбутньому.

Головними етапами процесу відновлення економіки в Україні після війни визначено оцінку поточного стану та функціонування окремих секторів економіки, виявлення проблем, що гальмують їхній розвиток, розробку тактики реструктуризації цих секторів. Відновлення та розвиток України ґрунтуються також на можливості повної інтеграції в Європейський союз як повноправного члена. Одними з основних напрямів реалізації такої стратегії є цифровізація та «зелений курс», спрямований на декарбонізацію економіки та запобігання негативним кліматичним змінам.

Перспективами подальших наукових досліджень у цьому напрямку може бути аналіз негативного впливу російської збройної агресії на різні регіони України та розробка конкретних рекомендацій для забезпечення їх сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Вітер О., Килин О., Стручок Н. Європейські стратегії післявоєнної відбудови економіки. *Таврійський науковий вісник*. 2023. № 16. С. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.2> (дата звернення: 06.09.2023).
2. Головня Ю. І., Писарчук О. В., Котельникова Ю. М. Можливості проектного фінансування у відбудові економіки України: аналіз світового досвіду. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 37. С. 482–489. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8272381> (дата звернення: 06.09.2023).
3. Дерій В. Основні напрями післявоєнної трансформації економіки України. *Трансформація економічних систем та інститутів у нових геостратегічних реаліях* : матеріали XXXIV Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів (м. Дніпро, 24–25 квітня 2023 р.). Дніпро, 2023. С. 294–297. URL: https://duan.edu.ua/images/Announcements/UA/Departments/IER/2023/Theses_int_econom_April_23_2.pdf#page=295 (дата звернення: 06.09.2023).
4. Дорош І. М. Повоєнне відновлення економіки України: стратегічні напрями. *Публічне управління та інновації. Міжнародний форум 22-23 червня 2023* : тези доповідей. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2023. С. 39–40. URL: https://tsus.lpnu.ua/sites/default/files/news/2023-07/Публічне%20управління%20та%20інновації.%20Міжнародний%20форум%2022-23%20червня%202023.%20Тези%20доповідей_compressed.pdf#page=39 (дата звернення: 06.09.2023).
5. Завербний А. С., Паращич М. І. Формування стратегії відбудови економіки України в післявоєнний період. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 23–24 вересня 2022 р.). Одеса, 2022. С. 483–484. URL: http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16380/1/конф_Одесса.pdf#page=483 (дата звернення: 06.09.2023).
6. Мороз Є. О. Економічні виклики та пріоритети післявоєнної відбудови України в умовах постсоціалістичної трансформації. *Міжнародна безпека у світлі сучасних глобальних викликів. Країни Балтії – Україна: єдність, підтримка, перемога: збірник наукових праць*. Київ, 2023. С. 180–183. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7358/mizhnar_bezpeka_svitli_suchasn_hlobal_vyklykiv_krayiny_baltiyi_ukrayina_yednist_pidtrymka_peremoaha_23.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=180 (дата звернення: 06.09.2023).
7. Новик Т. Повоєнна відбудова України у контексті довоєнних економічних проблем. *Grail of Science*. 2023. № 30. С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.04.08.2023.004> (дата звернення: 06.09.2023).
8. Охріменко О., Попов Р. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7> (дата звернення: 06.09.2023).
9. Писарчук О. В., Орел Ю. Л., Єжелій Ю. О. Особливості бюджетування грантових заявок: аналіз повоєнної відбудови української економіки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 37. С. 451–458. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/833> (дата звернення: 02.04.2024).
10. Сичук Д., Єжелій Ю. Перспективи розвитку споживчої кооперації України в умовах військового стану та післявоєнної відбудови. *Інноваційні процеси і їх вплив на ефективність діяльності підприємства* : збірник тез доповідей учасників Дев'ятнадцятої науково-практичної конференції студентів закладів вищої та фахової передвищої освіти Укркоопспілки. Укоопосвіта, 2023. С. 11–14. URL:

- <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/12978/1/Сичук%20Д.%20Л..pdf>
(дата звернення: 06.09.2023).
11. Структура зовнішньої торгівлі товарами у 2021 році. *Державна служба статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 06.09.2023).
 12. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31> (дата звернення: 06.09.2023).
 13. Яшина А., Вишневська В. Відновлення економіки у післявоєнний час. *Фінансово-економічна діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану : міжнародний науково-практичний форум (м. Кам'янець-Подільський, 20–21 жовтня 2022р.)*. Кам'янець-Подільський : НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», 2022. С. 205–207. URL: <https://kpdi.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/Forum-2022.pdf#page=205> (дата звернення: 06.09.2023).
 14. Karlin M., Prots N. Problems and necessity of “Green financing” in the post-war rebuilding period the economy of Ukraine. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2022. No. 3 (31). P. 29–36. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-03-29-36> (дата звернення: 06.09.2023).
 15. Khatser M. Socio-economic challenges of Ukraine in the war and post-war period. *Management and entrepreneurship: trends of development*. 2022. № 4 (22). P. 86–95. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2022-4/22-08> (дата звернення: 06.09.2023).
 16. Slyvka T., Nebrat V., Bodnarchuk T. The role of joint stock companies in the structural change of Ukraine's economy. *Economics and law*. 2023. № 22 (1). P. 191–205. DOI: <https://doi.org/10.12775/EiP.2023.011> (дата звернення: 06.09.2023).